

Beynəlxalq ekspert: Azərbaycanın yaşıl enerji keçidində liderliyi beynəlxalq əməkdaşlıq üçün strateji imkandır – MÜSAHİBƏ

Yaşıl enerjinin inkişafı və yaşıl enerjinin dünya bazarlarına çıxışı hazırda Azərbaycanın enerji siyasətinin prioritetidir. Ölkəmizdə energetika sahəsində bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi Prezident İlham Əliyev tərəfindən prioritet vəzifə olaraq irəli sürülüb və 2030-cu ilədək elektrik enerjisinin qoyuluş gücündə bərpaolunan enerjinin payının 30 faizə çatdırılması hədəf kimi müəyyənləşdirilib. Həmçinin ölkəmizdə keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) iqlim dəyişikliyinə yeni yanaşmalar yaradacaq və müxtəlif maraqlı tərəflər arasında əməkdaşlığı təşviq edəcək. Dünyada hər kəs gündəliyimizin yaşıl enerji ilə bağlı olmasını bir daha görəcək.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının Azərbaycanda keçirilməsi və COP29 ərəfəsində baş verənlər ilə bağlı AZƏRTAC-ın suallarını portuqaliyalı iqtisadçı, Davamlı İnkişaf üzrə Qlobal Strateji İnstitutun (GSISD) təsisçi direktoru Rosmel Rodriges cavablandırıb. Beynəlxalq ekspertlə müsahibəni təqdim edirik:

- Cənab Rodriges, bu ilin noyabrında Azərbaycanda keçiriləcək COP29-dan gözləntiləriniz nələrdir?

İqlim böhranının artan aktuallığını nəzərə alaraq, COP29-dan gözləntilər çox yüksəkdir. Mən əhəmiyyətli irəliləyişin gözlənilən bir neçə əsas istiqaməti qeyd etmək istədim.

1. Milli Səviyyədə Müəyyən Edilmiş Təhərlər (NDC). Əsas gözləntilərdən biri ölkələr tərəfindən yenilənmiş və daha iddialı NDC-lərin təqdim edilməsidir. Bu öhdəliklər Paris Sazişində razılaşdırıldığı kimi qlobal istiləşmə səviyyəsini 1,5 dərəcədə saxlamaq üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir.

2. İnkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə dəstəyi. Digər mühüm gözlənti isə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün maliyyə dəstəyi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsidir. Bu, təkcə iqlim üzrə illik 100 milyard dollarlıq mövcud öhdəliklərin yerinə yetirilməsini deyil, həm də yeni hədəflərin və mexanizmlərin müzakirəsini əhatə edir.

3. Uyğunlaşmanın əhəmiyyəti. İqlim dəyişikliyinə yumşaldılması ilə yanaşı uyğunlaşmanın vacibliyi də getdikcə daha çox qəbul edilir. COP29 iqlim dəyişikliyinə ən çox təsirlənən inkişaf etməkdə olan ölkələrdə davamlı infrastruktur və kənd təsərrüfatına olan ehtiyacı xüsusilə vurğulayacaq.

4. Qeyri-dövlət subyektlərinin cəlb edilməsi. İqlim dəyişikliyinə həllində şəhərlərin, regionların, müəssisələrin və digər qeyri-dövlət subyektlərinin rolu getdikcə genişlənir. COP29-un bu iştirakçıların resurslarından istifadə edən daha inklüziv dialoq və tərəfdaşlıqları nümayiş etdirəcəyi gözlənilir.

5. Paris Sazişinin 6-cı maddəsinin icrası. Karbon bazarları kimi beynəlxalq əməkdaşlıq mexanizmlərini əhatə edən 6-cı maddənin icrası qaydaları COP26-da yekunlaşdırılıb. COP29 bu məsələdə irəliləyişi nəzərdən keçirmək imkanı verəcək.

6. Enerji keçidi. Azərbaycanın neft hasil edən ölkə statusunu nəzərə alsaq, COP29 enerji keçidinə də diqqətli cəlb edə bilər. Qazıntı yanacaqlarından asılı olan iqtisadiyyatların şaxələndirilməsi və bərpa olunan enerjiyə keçidlə bağlı müzakirələr gözlənilir.

- Sizcə, inkişaf etmiş ölkələr iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üçün nə etməlidirlər?

- İqlim dəyişikliyinə effektiv həlli, xüsusilə də tarixən istixana qazlarının emissiyalarına əhəmiyyətli töhfə vermiş inkişaf etmiş ölkələrdən hərtərəfli tədbirlər tələb edir. Fikrimcə, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq üçün inkişaf etmiş ölkələrin görməli olduğu bir neçə əsas addım var.

1. Emissiyaları azaltmaq üçün ambisiyaların artırılması. İnkişaf etmiş ölkələr istixana qazlarının emissiyalarını azaltmaq üçün iddialı hədəflər qoyaraq və onlara nail olmaqla nümunə göstərməlidirlər.

2. İnkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi. İnkişaf etmiş ölkələr inkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə yardımı göstərməklə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirməlidirlər.

3. Texnologiya transferinin genişləndirilməsi. Texnologiya transferi bütün dünyada aşağı karbonlu inkişafa nail olmaq üçün çox vacibdir. İnkişaf etmiş ölkələr təmiz enerji texnologiyalarına, infrastruktur həllərinə və texniki təcrübəyə çıxışı asanlaşdırmalıdır.

4. Tədqiqat və inkişafa investisiya. Davamlı texnologiyaların və təcrübələrin tədqiqatına və inkişafına investisiyaların artırılması vacibdir. Buraya bərpa olunan enerjinin maliyyələşdirilməsi, eləcə də, emissiyaları azaltmaq və iqlim təsirlərinə uyğunlaşmaq üçün digər innovativ həllər daxildir.

5. Karbon qiymətləri. Karbon qiymət mexanizmləri emissiyaları azaltmaq üçün iqtisadi stimullar təmin edə bilər.

6. Davamlı istehlak və istehsalın təşviqi. Buraya tullantıların azaldılması, eləcə də, davamlı kənd təsərrüfatı və meşəçilik təcrübələrinin dəstəklənməsi daxildir.

7. Beynəlxalq iqlim diplomatiyasında liderlik. İnkişaf etmiş ölkələr qlobal iqlim siyasətinin formalaşmasında mühüm rol oynayır və buna görə də beynəlxalq iqlim danışıqlarında fəal iştirak etməlidirlər.

8. Ədalətli keçidin təmin edilməsi. İqtisadiyyatlar mədən yanacaqlarından uzaqlaşdıqca, keçidin ədalətli olmasını təmin etmək vacibdir.

9. Əhalinin məlumatlılığının və iştirakının artırılması. İnkişaf etmiş ölkələrin hökumətləri, biznes qurumları və vətəndaş cəmiyyəti iqlim dəyişikliyi ilə bağlı kollektiv fəaliyyəti təşviq etmək üçün birlikdə işləməlidir.

- Azərbaycan yaşıl enerjiyə keçiddə Cənubi Qafqaz regionunda liderdir. Ölkələrimiz bu istiqamətdə necə əməkdaşlıq edə bilər?

- Azərbaycanın Cənubi Qafqaz regionunda yaşıl enerji keçidində liderliyi davamlı inkişaf və iqlim dəyişikliyi üzrə beynəlxalq əməkdaşlıq üçün strateji imkandır. Azərbaycan və Portuqaliya arasında bu istiqamətdə əməkdaşlıq qarşılıqlı faydaları maksimuma çatdırmaq və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üzrə qlobal səylərə töhfə vermək üçün bir neçə əsas sahə ətrafında qurula bilər:

1. Bərpa olunan enerji mənbələri sahəsində birgə layihələr. Günəş, külək, su elektrik və biokütlə enerjisi kimi bərpa olunan enerji layihələrinin inkişafı sahəsində əməkdaşlıq Azərbaycanın yaşıl enerji sahəsində artan təcrübəsini əhatə edə bilər. Buraya hər iki ölkədə bərpa olunan enerji potensialının yaxşılaşdırılması üçün birgə investisiyalar, texnologiya transferi və bilik mübadiləsi daxil ola bilər.

2. Enerji səmərəliliyi təşəbbüsləri. Enerji səmərəliliyi tədbirlərinin həyata keçirilməsi ümumi enerji istehlakını və istixana qazı emissiyalarını azaltmaq üçün çox vacibdir. Əməkdaşlıq binalarda, sənayedə və nəqliyyatda enerji səmərəliliyini artırmaq üçün ən yaxşı təcrübə və texnologiyaların mübadiləsini əhatə edə bilər.

3. Tədqiqat və inkişaf sahəsində əməkdaşlıq. Birgə tədqiqat proqramları, imkanların bölüşdürülməsi və elmi kadrların mübadiləsi hər iki ölkənin texnoloji bazasını zənginləşdirə bilər.

4. Yaşıl maliyyə və investisiya. Yaşıl istiqrazlar, yaşıl kreditlər və iqlim fondları kimi yaşıl maliyyə təşəbbüsləri vasitəsilə əməkdaşlıq davamlı enerji layihələri üçün kapitalı genişləndirə bilər. Bundan əlavə, davamlı enerji layihələri üçün əlverişli investisiya mühitinin yaradılması hər iki ölkədən özəl sektor investisiyalarını cəlb edə bilər.

5. Təhsil və bacarıqların artırılması. Yaşıl iqtisadiyyata davamlı keçid üçün insan kapitalının gücləndirilməsi vacibdir. Davamlı enerji texnologiyaları və siyasətləri üzrə birgə təhsil proqramları, seminarlar və təlim sessiyaları peşəkarlar və siyasətçilər arasında lazımı bacarıq və bilik bazası yarada bilər.

6. Siyasət və qaydaların mübadiləsi. Bunlara bərpa olunan enerjiden istifadəni təşviq edən siyasətlər, şəbəkə inteqrasiyası və enerji səmərəliliyi standartları daxildir.

7. Dayanıqlı nəqliyyat sahəsində əməkdaşlıq. Elektrikli nəqliyyat vasitələrinin infrastrukturunu və ictimai nəqliyyat sistemləri də daxil olmaqla davamlı nəqliyyat həllərinin inkişafı əməkdaşlığın mühüm sahəsidir.

8. Regional və beynəlxalq təbliğat. Ölkələr birlikdə regional və beynəlxalq forumlarda iqlim dəyişikliyi və davamlı inkişafıla bağlı daha çox fəaliyyətin tərəfdarı ola bilərlər.

9. Mədəni və sosial mübadilə proqramları. Davamlı inkişafa yönəlmiş mədəni mübadilə proqramları məlumatlılığı artırma və yaşıl siyasətlərə ictimai dəstəyi təşviq edə bilər.

- Ümumiyyətlə, COP29-da hansı ekoloji və iqlim problemlərini həll etməyə çağırmaq istərdiniz?

- Avropa İttifaqı (Aİ) iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üzrə qlobal səylərin önündə dayanır, istixana qazlarının emissiyalarını azaltmaq və dayanıqlı iqtisadiyyata keçid üçün iddialı hədəflər qoyur. Aİ-də məqsədyönlü həllər tələb edən bir neçə kritik ekoloji və iqlim problemi var:

1. Avropa Yaşıl Sövdələşmənin tam həyata keçirilməsi. Avropa Yaşıl Sövdələşməsi 2050-ci ilə qədər Aİ-nin iqlimini neytrallaşdırmağı hədəfləyir. Əsas təşəbbüslərə resursların səmərəliliyinin artırılması, biomüxtəlifliyin bərpası və çirklənmənin azaldılması daxildir.

2. 2030-cu ilə qədər emissiyaların azaldılması üzrə hədəflərin gücləndirilməsi. Aİ 1990-cı illə müqayisədə 2030-cu ilə qədər təmiz istixana qazı emissiyalarını ən azı 55 faiz azaltmağı öhdəsinə götürüb.

3. Enerji keçidi və təhlükəsizlik. Bərpa olunan enerjiyə keçid Aİ-nin iqlim məqsədlərinə nail olmaq üçün çox vacibdir.

4. Davamlı maliyyələşdirmə. Aİ davamlılığın maliyyə sisteminə inteqrasiyasında, o cümlədən iqlim və ətraf mühit məqsədlərini dəstəkləyən yaşıl istiqrazların və digər maliyyə alətlərinin təşviqində liderlik etməyə davam etməlidir.

5. Davamlılığın artırılması. Aİ-nin təbii və insan sistemlərinin iqlim dəyişikliyinə təsirlərinə qarşı davamlılığının artırılması vacibdir.

6. Biomüxtəlifliyin qorunması və bərpası. Biomüxtəlifliyin itirilməsi ekosistemlər və insanların rifahı üçün əhəmiyyətli risk yaradır. Aİ-nin strategiyasında biomüxtəlifliyin qorunması və bərpası üçün iddialı hədəflər müəyyən edilib.

7. Dairəvi iqtisadiyyat və tullantıların azaldılması. Dairəvi iqtisadiyyatın inkişafı Aİ-nin ətraf mühitə təsirini azaltmaq üçün açaqdır. COP29 resurslardan səmərəli istifadəni, tullantıların təkrar emalını və plastik çirklənmənin azaldılmasını təşviq edən siyasətləri inkişaf etdirməlidir.

8. Beynəlxalq əməkdaşlıq və liderlik. Aİ qlobal iqlim siyasətinin formalaşdırılmasında həlledici rol oynayır. COP29 çərçivəsində Aİ fəal beynəlxalq əməkdaşlığı davam etdirməlidir.

9. Düzgün keçid. Yaşıl iqtisadiyyata ədalətli keçidin təmin edilməsi icmaların qalıq yanacaqlardan uzaqlaşmasına dəstək olmaq üçün çox vacibdir.

10. Kənd və meşə təsərrüfatı təcrübəsi. Davamlı kənd təsərrüfatı və meşəçilik təcrübələri emissiyaları azaltmaq, karbon tullantılarını artırmaq və biomüxtəlifliyi qorumaq üçün vacibdir.

- Bərpaolunan enerji sahəsində Azərbaycanın potensialını necə qiymətləndirirsiniz?

- Azərbaycanın bərpaolunan enerji sahəsində mühüm potensialı var. Buna onun əlverişli coğrafi və iqlim şəraiti, eləcə də enerji sektorunun şaxələndirilməsinə olan sadıqlı kömək edir.

Günəş enerjisi: Azərbaycan xüsusilə mərkəzi və şərq bölgələrində yüksək günəş radiasiyasından faydalanır və bu da onu günəş enerjisinin inkişafı üçün əlverişli edir. Ölkə ildə 2400-3200 saat günəş işığı alır ki, bu da həm fotovoltaiq (PV), həm də konsentratlaşdırılmış günəş enerjisi (CSP) qurğuları üçün əhəmiyyətli potensialı göstərir.

Külək enerjisi: Xəzər dənizinin sahillərinə yaxın yerləşən regionlarla birlikdə əhəmiyyətli külək enerjisi potensialı təklif edir. Bu ərazilərdə küləyin sürəti külək stansiyalarının inkişafına kömək edir.

Hidroenergetika: Azərbaycan öz irimiqyaslı hidroenergetika potensialının böyük hissəsini artıq inkişaf etdirsə də, kiçik və orta ölçülü hidroenergetika layihələri üçün imkanlar qalır. Ölkənin çoxsaylı çayları və dağlıq ərazisi hidroenergetikadan sonrakı istifadə üçün əlverişli şərait yaradır.

Biokütlə və bioenerji: Azərbaycan biokütlədən, ilk növbədə kənd təsərrüfatı tullantılarından enerji istehsal etmək potensialına malikdir. Bioenerji inkişafı kənd yerlərinin inkişafına və enerjinin şaxələndirilməsinə töhfə verə bilər.

Geotermal enerji: Kiçik Qafqaz regionu perspektivli enerji nümayiş etdirir. Azərbaycanın geotermal ehtiyatları ilk növbədə isitmə üçün yararlı olmaqla yanaşı, həm də elektrik enerjisi istehsalı potensialına malikdir.

Bu potensialı tam reallaşdırmaq üçün Azərbaycan bir sıra strateji tədbirlərə və layihələrə start verib:

Strateji öhdəliklər: Azərbaycan enerji kompleksində öz payını artırmağa çalışarkən, bərpa olunan enerji mənbələri üzrə iddialı hədəflər qoyub. Bu öhdəlik karbon emissiyalarının azaldılması və enerji təhlükəsizliyinin yaxşılaşdırılması səylərini əhatə edir.

Hüquqi və tənzimləyici baza: Azərbaycan bərpa olunan enerjiyə həm yerli, həm də xarici investisiyaları təşviq etmək üçün hüquqi və tənzimləyici mühitin təkmilləşdirməsi üzərində işləyir.

Beynəlxalq tərəfdaşlıq: Azərbaycan bərpa olunan enerji layihələrini inkişaf etdirmək üçün beynəlxalq təşkilatlar və şirkətlərlə tərəfdaşlıq əlaqələri qurub.

İnfrastrukturun inkişafı: Zəruri infrastrukturun, o cümlədən ötürücü xətlərin və şəbəkə birləşmələrinin tikintisi bərpa olunan enerji mənbələrinin milli şəbəkəyə inteqrasiyası üçün vacibdir.

Beləliklə, Azərbaycanın bərpa olunan enerji sektoru ənənəvi qalıq yanacaqlarla müqayisədə inkişafın ilkin mərhələsində olsa da, ölkənin təbii sərvətləri siyasi iradə və strateji sərmayələrlə birləşərək inkişaf üçün güclü zəmin yaradır. Maliyyə məhdudiyyətləri, texnoloji biliklərə ehtiyac və tənzimləyici maneələr kimi problemlərin aradan qaldırılması Azərbaycanın bərpa olunan enerji potensialını açacaqdır.

- Dubayda keçirilən COP28 konfransının nəticələrini necə qiymətləndirirsiniz?

- Dubayda keçirilən COP28 qlobal iqlim danışıqlarında mühüm dönüş nöqtəsi oldu və gələcək fəaliyyət üçün zəmin yarada biləcək diqqətəlayiq nəticələr əldə etdi. Bu konfransın ən mühüm qərarı dünyanın demək olar ki, bütün ölkələrinin qalıq yanacaqlardan imtina ilə bağlı əldə etdiyi razılıq oldu.

Bu öhdəlik yaşıl iqtisadiyyata sürətli, ədalətli keçidin əsasını qoyan qalıq yanacaq dövrünün “sonunun başlanğıcı” kimi qiymətləndirilir.

COP28-in mühüm nəticələrindən biri Paris Sazişinin məqsədlərinə nail olmaq üçün sürətləndirici fəaliyyətin hərtərəfli nəzərdən keçirilməsi idi. İtki və zərərin aradan qaldırılması üçün maliyyələşdirmə mexanizmlərinin işə salınması ilə bağlı tarixi razılıq əldə edilib və BMT-nin İqlim Dəyişmələri haqqında Çərçivə Konvensiyası nəzdində yeni xüsusi fond yaradılıb.

Yaşıl İqlim Fondunun 31 ölkədən 12,8 milyard dollar məbləğində dəstək alması göstərdi ki, COP28-də iqlimin maliyyələşdirilməsinə də ciddi diqqət yetirildi. İqlim maliyyələşdirməsinin davamlı genişləndirilməsi vurğulanaraq, fond qarşısında yeni öhdəliklər qəbul edildi.

COP29-dan bu təməl nailiyyətlərin daha da möhkəmlənəcəyi gözlənilir. COP28-in nəticələri vədlərin real nəticələrə çevrilməsinə və iqlim dəyişikliyi ilə bağlı global fəaliyyətin daha da gücləndirilməsinə diqqət yetirməklə, COP29-da gələcək irəliləyiş üçün güclü zəmin yaradır.

AZƏRTAC
2024, 23 aprel